

Prof.dr. Annemiek Harder, Erasmus Universiteit Rotterdam

Kindermishandeling in de jeugdhulp

Niet alleen thuis, maar ook in de jeugdhulp – waar jongeren terechtkomen als hun situatie thuis problematisch is – komt kindermishandeling voor. Sterker nog, er zijn in de afgelopen decennia diverse onderzoeken in Nederland en het buitenland uitgevoerd waaruit blijkt dat kindermishandeling in de jeugdhulp relatief vaak voorkomt¹⁻⁷. De kans op mishandeling is voor jongeren in de jeugdhulp bijna drie keer zo groot als voor jongeren die thuis wonen⁸. Daarom is het cruciaal om alert te zijn op kindermishandeling in de jeugdhulp, dit actief te voorkomen en direct in te grijpen als het toch misgaat.

1. Voorkom kindermishandeling door de rechtspositie van jongeren in de jeugdhulp te verbeteren

Een ongelijkwaardige machtsverhouding tussen jongeren en hulpverleners, waarbij jongeren bijvoorbeeld als probleem of minderwaardig gezien worden, is vaak een voedingsbodem voor kindermishandeling^{9,10}. In ons begin dit jaar afgeronde onderzoek *Explosieve Ervaringen*, naar kindermishandeling bij Jeugddorp De Glind, bleek dat meldingen niet goed werden opgepakt. Het kind werd vaak als de oorzaak gezien of simpelweg niet geloofd. Daarnaast werd de mishandeling niet besproken en bleef deze binnen de geslotenheid van het Jeugddorp. Zo beschrijft een slachtoffer in ons onderzoek: *'Daar (...) werd alles onder één tapijt geveegd en lag alles aan ons'* (p. 69)¹⁰.

Het is daarom van belang om de **positie van jongeren in de jeugdhulp te verbeteren**, door ze goed op de hoogte te stellen van hun rechten en plichten en met ze in gesprek te gaan over concrete vormen van gedrag die horen bij kindermishandeling. Richt daarvoor een onafhankelijk **Expertisecentrum Ervaringsdeskundigheid in de jeugdhulp** op waarin ervaringsdeskundige experts een structurele rol hebben, vanuit een gelijkwaardige positie worden betrokken en hun ervaringskennis als volwaardige bron van informatie wordt benut naast wetenschappelijke en professionele kennis. Dit expertisecentrum kan zich richten op belangenbehartiging van jongeren, deskundigheidsbevordering van hulpverleners, wetenschappelijk onderzoek en het verzamelen van praktijkkennis over onder meer kindermishandeling binnen de jeugdhulp. Dit geeft jongeren in de jeugdhulp een gelijkwaardige positie. Bovendien krijgen zij hiermee meer invloed op de opzet en inhoud van onderzoek, trainingen en belangenbehartiging, waardoor relevante praktijksituaties altijd centraal staan. Verder kan dit expertisecentrum onafhankelijk en met een primaire focus op het belang van het kind onderzoek doen, zonder dat institutionele belangen hierbij een rol spelen.

2. Verbeter de afhandeling van meldingen van kindermishandeling in de jeugdhulp

Op de vraag 'Wie had het geweld kunnen stoppen?' gaven slachtoffers van kindermishandeling bij Jeugddorp De Glind in ons onderzoek¹⁰ aan dat vooral de voogd of jeugdbeschermer degene was die de kindermishandeling had kunnen stoppen. Maar het onderzoek liet ook zien dat die voogd niet een vertrouwenspersoon was voor jongeren. Zo gaf een slachtoffer aan: *'Ik had natuurlijk een voogd. (...) Ja, maar die zag ik gewoon zo goed als nooit. Dus ja, dan? Dan is dat natuurlijk ook een vreemde voor je. Dus dan heb je niet (...) dat je zegt van (...) die persoon kan ik vertrouwen'* (p. 62)¹⁰. Iemand uit het eigen sociale netwerk van de jongere was vaak wél een vertrouwenspersoon, bij wie jongeren hun ervaringen met kindermishandeling als eerste meldden.

Om de drempel voor het melden van kindermishandeling zo laag mogelijk te maken, dienen jeugdhulporganisaties **elk kind te voorzien van een zelfgekozen, volwassen vertrouwenspersoon**. Dit aanspreekpunt moet direct bereikbaar zijn en actie kunnen ondernemen zonder dat het kind zich onveilig of bezwaard voelt. Daarnaast is het noodzakelijk om de melddrempel voor de bredere omgeving – zoals docenten, hulpverleners en het sociale netwerk van jongeren – te verlagen. Dit kan

via een **extern meldsysteem**, waarmee zorgen buiten de huidige verblijfsinstelling om kunnen worden doorgegeven. Tot slot is het essentieel dat jeugdhulporganisaties **signalen van jongeren en hun netwerk te allen tijde serieus nemen** en bij vermoedens van kindermishandeling **direct actie ondernemen** door aangifte te doen.

3. Zorg voor een onafhankelijk archief en goede dossiervorming

Uit ons onderzoek bij Jeugddorp De Glind bleek dat het voor slachtoffers moeilijk was om inzage te krijgen in hun eigen dossier, ondanks het wettelijke inzagerecht uit de Jeugdwet. Voor slachtoffers is het belangrijk om hun dossier, ook jaren na jeugdhulp, in te kunnen zien om hun geschiedenis te kunnen reconstrueren. Zodoende is het van belang om **dossiers van jongeren die in jeugdhulp hebben gewoond onder te brengen in een onafhankelijk archief**, buiten de verantwoordelijke jeugdhulporganisaties om.

Daarnaast bleek uit ons onderzoek bij Jeugddorp De Glind dat inzage in het dossier hertraumatiserend kan zijn voor slachtoffers vanwege de medische en negatieve toon in dossiers. Hoewel de Jeugdwet (art. 7.3.8 lid 1) in lijn met een medische benadering verplicht tot het vastleggen van problemen en stoornissen, is een **pedagogische benadering** bij de dossiervorming veel passender. **Richt dossiers zo in dat er ook altijd expliciete aandacht is voor de talenten en positieve kenmerken van het kind en de beschermende factoren in diens omgeving.** Hierin kunnen gedragswetenschappers, en in het bijzonder orthopedagoog-generalisten, een belangrijke sturende rol vervullen, aangezien zij diagnostiek, (regie)behandeling en begeleiding bieden aan o.a. jongeren in de jeugdhulp. **Investeer daarom structureel in de opleiding tot Orthopedagoog-Generalist.** Zo borgen we de beschikbaarheid van genoeg gekwalificeerde (regie)behandelaren. Zij zijn hard nodig voor een zorgvuldige dossiervorming en de randvoorwaarden om jeugdhulp te bieden waarin kindermishandeling geen kans krijgt.

Tot slot

Afrondend pleit ik graag voor een gelijke behandeling van jongeren in de jeugdhulp en thuiswonende jongeren. Daarom is het noodzakelijk om binnen de jeugdhulp niet alleen over 'geweld' te spreken, maar juist ook expliciet over 'kindermishandeling'. **Pas wanneer we de situatie in de jeugdhulp met dezelfde term benoemen als de situatie thuis, geven we de ervaringen van deze jongeren écht een gelijkwaardige erkenning.**

Referenties

1. Smith M. Historical abuse in residential child care: An alternative view. *Practice*. 2008;20(1):29–41
2. Sköld J. Historical Abuse—A Contemporary Issue: Compiling Inquiries into Abuse and Neglect of Children in Out-of-Home Care Worldwide. *Journal of Scandinavian Studies in Criminology and Crime Prevention*. 2013;14:5–23
3. Sen R, Kendrick A, Milligan I, Hawthorn M. Lessons learnt? Abuse in residential child care in Scotland. *Child & Family Social Work*. 2008;13(4):411–422
4. Commissie de Winter. Onvoldoende beschermd. Geweld in de Nederlandse jeugdzorg van 1945 tot heden. 2019
5. Fernandez E, Lee J, Blunden H, McNamara P, Kovacs S, Cornefert P. No Child Should Grow Up Like This: Identifying long term outcomes of Forgotten Australians, Child Migrants and the Stolen Generations. 2016
6. Dekker JJH, Amsing M, Van der Bij I, et al. Jeugdzorg in Nederland 1945-2010. Resultaten van deelonderzoek 1 van de commissie Samson. Historische schets van de institutionele ontwikkeling van de jeugdsector vanuit het perspectief van het kind en de aan hem/haar verleende zorg [Youth care in the Netherlands 1945-2010. Results of the Samson Commission research part 1. Historical sketch of the institutional development of the youth care sector from the perspective of the child and the offered care]. 2012
7. Timmerman MC, Schreuder PR. Sexual abuse of children and youth in residential care: An international review. *Aggression and Violent Behavior*. 2014;19(6):715–720
8. Euser S, Alink LRA, Tharner A, van IJzendoorn MH, Bakermans-Kranenburg MJ. Out of home placement to promote safety? The prevalence of physical abuse in residential and foster care. *Children and Youth Services Review*. 2014;37:64–70
9. De Valk S. *Under pressure: Repression in residential youth care*. Universiteit van Amsterdam; 2019
10. Harder AT, Van Steensel M. Explosieve ervaringen: Onderzoek naar kindermishandeling, erkenning en eerherstel van oud-bewoners van Jeugddorp De Glind. 2026. <https://www.eur.nl/nieuws/samenspel-tekortkomingen-maakte-langdurig-geweld-de-jeugdhulp-mogelijk>